

хилення дезорганізують соціальну систему і призводять до її руйнації. Ці відхилення розділяють за такими типами (різновидами): поведінка злочинна (кримінальна), делінквентна і аморальна (див. *Делінквент*).

Термін «мораль» (лат. *moribus*) уведено в науковий обіг ще давньоримським мислителем Цицероном. У європейській філософії цим терміном позначають поняття, що слугує для узагальненого вираження сфери вищих цінностей і того, що повинно бути. Мораль традиційно охоплює той зріз людського досвіду, різні сторони якого позначаються словами «добро» і «зло», «чеснота» і «вада», «правильне» і «неправильне», «борг», «совість», «справедливість» та ін. Це система норм і цінностей, які прийняті в даному конкретному соціумі й покликані регламентувати взаємини людей.

Сутність моралі полягає в тому, що вона дозволяє або забороняє певну поведінку. Мораль є одним із основних способів нормативної регуляції дій людини в суспільстві. Це особлива форма суспільної свідомості, виражена в неписаних правилах поведінки, що історично склалися відповідно до уявлень і переконань людей про добро і зло, честь і совість, порядність, обов'язок і справедливість та забезпечуються силою громадської думки. Мораль формується соціумом, а тому вона завжди відповідає інтересам певної соціальної групи. Навіть у злочинних кланів є своя мораль, з точки зору якої, наприклад, співробітництво з поліцією є А. п. При цьому їм обов'язково протистоїть інша

АМОРАЛЬНА ПОВЕДІНКА (грец.

α – заперечення і лат. *moralitas* – моральний, від лат. *mores* – загальноприйняті традиції) – вчинок, діяння людини (групи осіб), що суперечить нормам моралі. Є різновидом девіантної поведінки (див. *Девіантна поведінка*).

Вихідними для розуміння сутності А. п. є поняття соціальних норм і моралі.

Соціальними нормами є правила поведінки, загальновизнані у даному суспільстві як регулятор суспільних відносин. Відхилення від соціальних норм («девіації») можуть бути як позитивні, так і негативні. Позитивні відхилення спрямовані на подолання застарілих стандартів, вони сприяють якісним змінам соціальної системи. Негативні від-

частина суспільства зі своїми засадами і нормами, а з цього випливає, що моралей одномоментно може бути безліч. Мораль може знайти відображення в законі (кодексі), в якому закріплені певні норми поведінки. Кожен вчинок людини відповідно оцінюється суспільством позитивно або негативно, тобто схвалюється або визнається аморальним і засуджується.

Аморальною називають таку поведінку, за якої всі сформовані морально-етичні засади суспільства оцінюються певною особою (особами) як незначні, традиційний морально-етичний погляд на світ ігнорується, часто сприймається зневажливо або навіть агресивно, морально прийнятні для більшості людей форми задоволення своїх потреб відкидаються, замінюються іншими і реалізуються у власній поведінці.

«Мораль» дуже часто помилково ототожнюється з «моральністю», але ці два поняття є різними по суті. Моральність пов'язана з духовною сферою, а мораль – із соціальною. Моральності властива сталість, мораль же вкрай мінлива, залежить від місця і часу. Моральність єдина для всіх, а засад моралі безліч. Мораль прагне відповідати певним зразкам (нерідко викладеним письмово), моральність ґрунтується на «внутрішньому законі». Відповідно поняття «А. п.» слід відмежовувати від поняття «аморальність». Аморальність – це наявність у людини аморальних засад.

Фактори А. п. можуть бути різні: недоліки виховання, відсутність поваги до моральних засад суспільства, приклад оточуючих, особливості характе-

ру, його нарцисична акцентуація, нестійка психіка, егоїзм, егоцентризм, сприйняття певної субкультури, надмірна заклопотаність своїм матеріальним благополуччям і соціальним статусом, впевненість у прийнятності будь-яких засобів для підтримання свого соціального буття або досягнення певної мети тощо.

Основними різновидами А. п. є: алкоголізм, наркоманія, токсикоманія, проституція, вживання нецензурних слів, поширення пліток та ін. Оскільки поняття моралі для кожної людини може набувати специфічного значення, то й наведені вище приклади поведінки кожен розцінює по-своєму. Для одного надмірне вживання алкоголю – це щоденне звичне зайняття, а для іншого така поведінка не просто неприйнятна, а вчинок аморальний, демонстрація розбещеності й нікчемності. Або ж проституція: для переважної більшості людей – це аморально, але для деяких – пріоритетний засіб для досягнення своїх інтересів. Деморалізованим жінкам байдуже, що вони перебувають поза правом, законом і соціальною повагою. Незважаючи на суспільний осуд, такі особи демонструють нахабство, настирливість, безсоромність, продажність і цинізм. Розпусна жінка готова безсоромно використовувати своє тіло заради грошей, можливості придбати якісь речі, відвідувати розважальні заклади або задля кар'єрного зростання і досягнення бажаного статусу в суспільстві.

А. п., на відміну від поведінки злочинної, не становить очевидної загрози публічній безпеці й порядку. Втім

вона руйнує громадську моральність, знищує моральні засади, які регулюють відносини в суспільстві, і руйнація яких у найближчому майбутньому обов'язково позначиться на публічній безпеці, призведе до трагічних наслідків, що межують зі злочином або є саме такими. Отже, А. п. є криміногенним фактором, що підлягає викоріненню.

Лит.: Антонян Ю. Проститутка глазами психолога. URL: http://ecsocman.hse.ru/data/991/927/1217/011ons2-93_-0127-134.pdf; Мораль // Национальная философская энциклопедия URL: <http://terme.ru/termin/moral.html>; Чим відрізняється мораль від моральності. URL: <http://moyaosvita.com.ua/osvita-2/chim-vidriznyayetsya-moral-vid-moralnosti/>.

В. І. Тимошенко.